

УДК 911.3

ІНЕРЦІЙНІСТЬ РИНКОВИХ ЗМІН ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ КРИМУ У ПОСТКРИЗОВОМУ ПЕРІОДІ

Г. Лабінська

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Дорошенка, 41, м. Львів, 79000, Україна*

Проаналізовано зміни у туристичній сфері Криму у посткризових 2010-2011 рр. на основі статистичної інформації та власних польових спостережень. Встановлено, що попри вихід регіону з рецесії, засвідчений динамікою валового регіонального продукту та іншими показниками, туристична сфера українінертно реагує на ринкову кон'юктуру. Інвестиції характеризуються однобічним спрямуванням; депресивність господарського розвитку "компенсується" ціновою політикою під час туристичного сезону; більшість суб'єктів сфери охорони здоров'я залишаються дотаційними, а мотивація персоналу – низькою, незважаючи на доволі високу вартість послуг, які вони надають.

Ключові слова: туристична сфера, туристична інфраструктура.

Господарство Криму, його структура та територіальна організація, детерміновані природними та соціально-економічними умовами, сформувалися історично. Рекреація й туризм на сучасному етапі, визначаючи спеціалізацію півострова, мають значні перспективи для розвитку і підстави зайняти свій сегмент європейського туристичного ринку за умови вирішення цілої низки проблем, серед яких: зміцнення правового підґрунтя організації підприємництва та самозайнятості населення; впровадження максимальної прозорості у так звані правила гри; оптимізація цін відповідно до якості послуг, що дасть змогу зберегти попит на відпочинок у Криму [4]; модернізація відомчих об'єктів (санаторіїв, пансіонатів, профілакторіїв, дитячих таборів тощо) в контексті їх назрілої переорієнтації на адекватність ринковим запитам; реалізація прийнятої Стратегії розвитку, орієнтованої на інвестиційну привабливість регіону, що, у підсумку, сприятиме зміцненню економічного базису туристичної індустрії.

Індикатором стану туристичної сфери регіону слугує кількісний показник його відвідуваності туристами. У 2011 р. Крим відвідало понад 239 тис. осіб, які скористалися послугами суб'єктів туристичної діяльності України — найменша кількість як іноземних, так і внутрішніх туристів за 2000-2011 рр. (рис. 1). Водночас владні структури повідомляють про зростання обсягів неорганізованого відпочинку на півострові до 5 млн осіб станом на вересень 2011 р., що на 7% більше, ніж за аналогічний період 2010 р. [1], і корелюється із зростанням кількості екскурсантів.

"Боротьба" за потенційного споживача та висока ефективність капіталовкладень дедалі більше стимулює у Криму будівництво, створення нової інфраструктури, популяризацію менш відомих туристичних ресурсів [5], відродження традицій активного туризму, багато видів якого є екологічно орієнтованими і спрямованими на сталий розвиток територій.

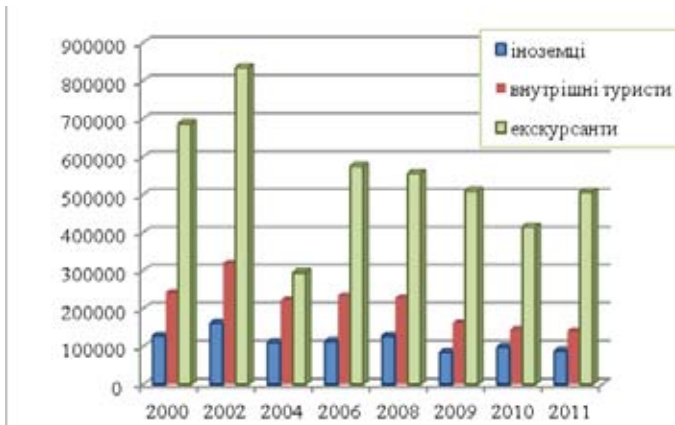

Рис. 1. Кількість туристів у Криму, які скористалися послугами суб'єктів туристичної діяльності України [2]

Курортний статус Криму утримується переважно за рахунок інвестицій в основний капітал (рис. 2), а також завдяки введенню в експлуатацію житла індивідуальними забудовниками (рис. 3). Цей сегмент спроможний мобільніше реагувати на кон'юктуру ринку, визначену макроекономічними параметрами, попитом і пропозицією, стандартами світової туристичної індустрії, чинниками ситуативного характеру.

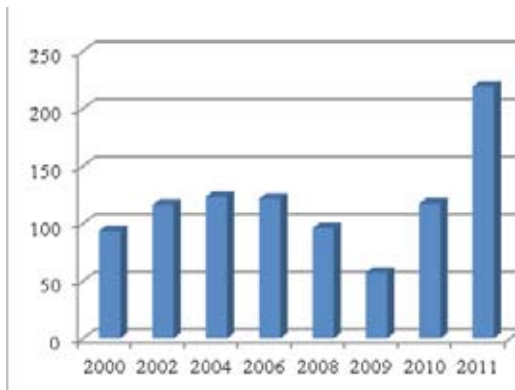

Рис. 2. Динаміка інвестицій в основний капітал, % до попереднього року

Обсяг прямих іноземних інвестицій в АР Крим 2011 р. становив 1166,3 млн дол. США, що у 1,8 разу більше, ніж 2009 р., та у 8,8 разу, ніж 2000 р. Список країн-інвесторів очолюють відомі офшорні осередки: Кіпр (40% прямих іноземних інвестицій), Віргінські Острови (7,7%), а також Росія (26%), Велика Британія, Німеччина (по 4%), США (3%) та ін.

Географія інвестицій красномовно засвідчує привабливість Кримського регіону насамперед для вітчизняного капіталу. Векторна спрямованість і фізичних, і приватних інвестицій головно у сферу будівництва у південнішій частині півострова зу-

мовлює дисбаланси територіального розвитку, з одного боку, та внутрігалузеві диспропорції, — з іншого. За залишковим принципом фінансується утримання дорожньої інфраструктури, соціальна сфера, природоохоронні заходи, у край недостатньо залишається підтримка місцевого товаровиробника. Наприклад, серед пропонованого на ринках Криму обсягу фруктів, попит на які суттєво зростає у туристичному сезоні, $\frac{4}{5}$ припадає на фрукти імпортного походження. Завдання місцевої влади — переорієнтувати інвесторів на здійснення капіталовкладень у розвиток транспортної, комунальної, туристичної, сільськогосподарської інфраструктури, розвиток альтернативної енергетики, насамперед, вітрової (шляхом будівництва вітростанцій у Криму, який володіє значним потенціалом вітру), сонячної, біоенергетики (будівництво сміттєпереробних заводів, потреба в яких давно назріла).

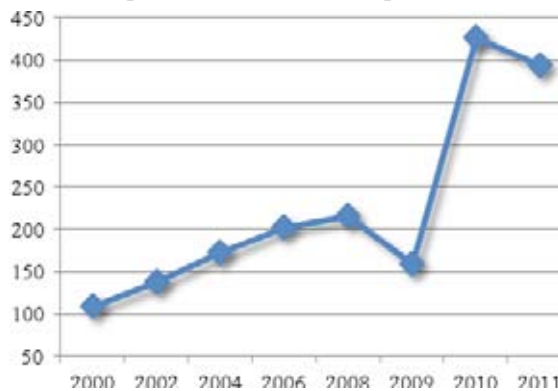

Рис. 3. Введення в експлуатацію житла індивідуальними забудовниками, тис. м² загальної площі

Концентрація капіталовкладень у будівництво готелів і місць тимчасового проживання у Криму сприяла збільшенню їх кількості за 2000-2010 рр. в 1,2 разу, кількості номерів — в 1,4 разу, кількості приїжджих, які у них зупинялись — на 106 тис. осіб. Діяльність готелів і ресторанів представлена переважно (на 95%) малими підприємствами із кількістю зайнятих не більше 50 осіб. А оскільки для середньостатистичного українця доступ до організованого відпочинку вкрай обмежений, утримати попит на послуги готелів, ресторанів можна лише за умови адекватної цінової стратегії.

Близько 20% закладів охорони здоров'я — це підприємства середніх розмірів, 80% — малі. Кількість санаторно-курортних та оздоровчих закладів у Криму зростає: 1124 — 2009 р., 1267 — 2011 р. У посткризовому періоді практично незмінною залишається кількість санаторіїв і пансіонатів з лікуванням, санаторіїв-профілакторіїв, зменшилась кількість будинків і пансіонатів для відпочинку, баз та інших закладів відпочинку, помітно проте зросла кількість дитячих оздоровчих таборів (з 507 у 2009 р. до 723 у 2011 р.). Застаріла матеріальна база, відомче підпорядкування більшості закладів, що зумовлює слабе реагування на ринкові потреби, виражена сезонність у діяльності закладів суттєво стримують їх ринкову адаптацію та мотивацію персоналу у контексті векторної орієнтації на сервісну економіку.

Культуру і мистецтво на півострові як важливу складову туристичної сфери у 2011 р. презентувало 8 професійних театрів, 6 концертних організацій, 35 музеїв (наведено відомості за юридичними особами), 783 бібліотеки, 78 демонстраторів фільмів, 637 клубних закладів [3]. Спостерігається значне зростання попиту на послуги демонстраторів фільмів на тлі відносної стабілізації у 2009-2011 рр. масштабів відвідин театрів, концертних організацій, клубних закладів (рис. 4б). Обсяги відвідин кримських музеїв, досягнувши апогею 2007 р., стабілізувалися приблизно на рівні 2600 тис. за рік (рис. 4а).

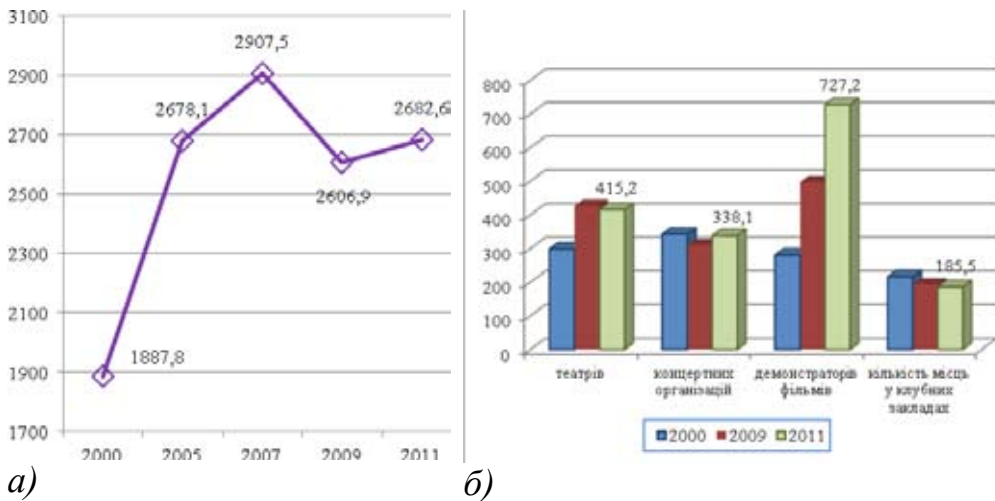

Рис. 4. Кількість відвідувань закладів культури і мистецтва в АР Крим: а) музеїв, б) інших закладів, тис. за рік

Індекс споживчих цін, відображаючи усереднені співвідношення попиту й пропозиції на ринку впродовж року, 2011 р. становив у Криму 106%, 2010 р. – 110%, 2009 р. – 115%. Його відносна стабілізація, порівняно з попередніми роками, стала можлива завдяки здешевленню продуктів харчування та безалкогольних напоїв і цінової стабілізації послуг ресторанів, готелів, закладів відпочинку і культури. Щорічне зростання цін характерне для оренди житла й вартості його експлуатації, послуг з охорони здоров'я, транспортних послуг (рис. 5), які сумарно визначають перманентне здорожчання відпочинку у Криму.

У 2011 р. вартість транспортних послуг у Криму зросла на 22%, у тому числі послуги автомобільного транспорту подорожчали на 24%, авіаційного та залізничного — на 7%. Зростання цін у сфері охорони здоров'я на 7% зумовлене зростанням вартості діагностичних послуг на 11% і подорожчанням фармацевтичної продукції на 8%. Послуги ресторанів і готелів зросли у вартості на 7%, у т. ч. ресторанів і кафе — на 6%, готелів — на 11% [3].

У 2011 р. на 13% порівняно з 2010 р. зросла кількість пасажирів, які скористалися послугами пасажирського транспорту, на 7% зросли обсяги перевезень пасажирів морським транспортом; лише на 0,1% зріс обсяг перевезень залізницею. Обороти рес-

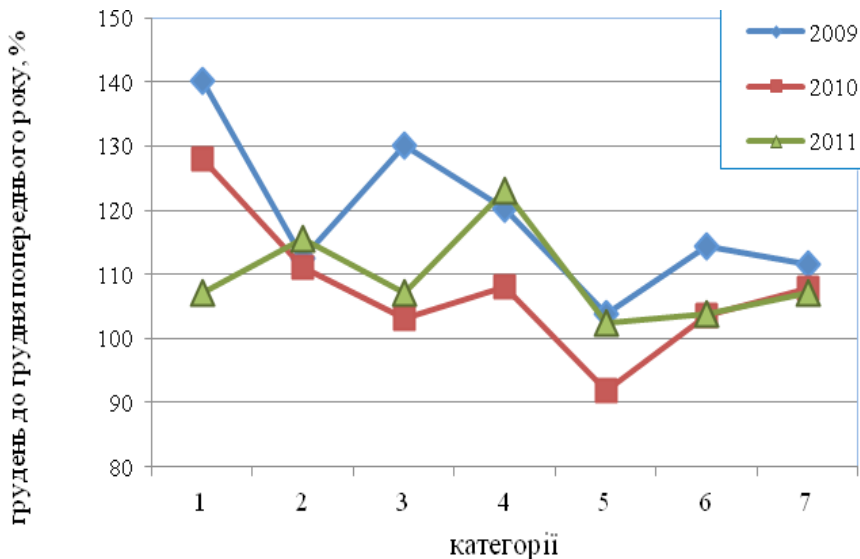

Рис. 5. Динаміка індексів споживчих цін за категоріями:

1 – продукти харчування і безалкогольні напої; 2 – житло і комунальні послуги; 3 – охорона здоров'я; 4 – транспорт; 5 – зв'язок; 6 – відпочинок і культура; 7 – ресторани і готелі.

торанного господарства зріс на 17%. У роздрібній торгівлі на півострові помітною стала тенденція укрупнення магазинів та збільшення їх торгової площі, що супроводжується паралельним скороченням мережі яток роздрібної торгівлі, зокрема, у сільській місцевості.

У Криму 27% населення 2011 р. характеризувалося рівнем доходів, нижчим за прожитковий мінімум. Середня заробітна плата 2011 р. становила 2295 грн/місяць, або 105% рівня попереднього року (у 2009 р. 707 грн/місяць, відповідно, та 90% до рівня 2008 р.). Офіційний рівень безробіття становив: 2009 р. – 6,8%; 2010 р. – 6,2%; 2011 р. – 6,1%.

Середні розміри домогосподарства у Криму зменшились до 2,59 осіб (2011), як і частка домогосподарств з дітьми віком до 18 років у їх складі — до 37%. Характер демовідтворення у Криму, детермінований економічними параметрами життєдіяльності населення, відповідає загальноукраїнським демографічним тенденціям.

Отже, динаміка економічних показників, наведених у статті, а також валового регіонального продукту АР Крим і м. Севастополь дають підстави стверджувати, що регіон вступив у пострецесійний період розвитку у 2010 р., який супроводжується зниженням темпів зростання цін на окремі групи товарів і послуг. Цінова стабілізація у регіоні за умов адекватності якості послуг, що надаються суб'єктами підприємницької діяльності, а також зростання пропозиції різних видів активного туризму, доступних для різних категорій споживачів, — запорука підтримки попиту на туристичні послуги Криму на найближчу перспективу, бо тенденція падіння обсягів організованого туристичного потоку вже чітко окреслилася. Стійкою до макроекономічних коливань і наростання доступності “закордонної” пропозиції залишається

так звана критична маса відпочивальників, для яких відпочинок у Криму залишається стабільно затребуваним. Інертними залишаються трансформації у сегменті відомчих оздоровниць, які мають стабільний попит у певної категорії туристів навіть за морального та фізичного зношення основних фондів і не вельми привітного обслуговуючого персоналу.

Інвестування приватних заощаджень в індивідуальну житлову забудову, зокрема в постресейні роки, сприятливо впливає на інші параметри суспільного поступу автономії. Проте у цей царині спостерігаються значні територіальні диспропорції.

Запроваджені владою на півострові так званий туристичний збір очікувано мав би бути спрямований на розвиток інфраструктури і насамперед транспортної, проте суттєвих зрушень гості Криму влітку 2012 р. не помітили.

Останніми роками дедалі помітнішою стає зростання “освоєно” західної частини південного берега Криму. Так, зокрема, затверджено бізнес-план рекреаційного курорту “*Balaklava Green*” вартістю 2 млрд дол. США. Курорт, площею 585 га, планують побудувати на місці колишніх кар’єрів Балаклавського рудоуправління. За запланованою кількістю туристів у 30 тис. осіб, цей об’єкт співставний з єгипетським курортом Таба і сардинським Порто-Черво [1]. Розпочати будівництво планується 2015 р., а інвестиції повинні окупитися розрахована за 7-10 років.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. В Криму появиться новий мегакурорт с 20 отелями, 90 ресторанами и аквапарком [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.mobus.com/crimea/344279.html>
2. Крым принял 5 миллионов туристов за сезон. [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://podrobnosti.ua/economy/2012/09/03/855899.html>
3. Лабінська Г.М. Головні детермінанти розвитку туризму в Криму / Г.Лабінська // Вісник Львів. ун. Серія міжнар. відносини. — 2012. Вип. 29. Ч.1. — С.55-62.
4. Офіційний сайт Головного управління статистики в Автономній Республіці Крим. –<http://www.sf.ukrstat.gov.ua/>
5. Офіційний сайт Головного управління статистики у м. Севастополь. – <http://www.sevstat.sevinfo.com.ua/>
6. По цене отдыха в Крыму можно снять виллу в Испании. [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.domik.net/novosti/po-cene-otdyxa-v-krymu-mozhno-snyat-villu-v-ispanii---s-bassejnami-i-dzhakuzi-n170618.html>
7. Топ 10 небанальних місць в Криму, які обов’язково потрібно відвідати. [Електронний ресурс] – режим доступу: http://vidido.ua/index.php/pogliad/article/top_10_nebanalnih_misc_v_krymu_jaki_obovjazkovo_potribno_vidvidati

*Стаття: надійшла до редколегії 29.05.2012
прийнята до друку 08.06.2012*

INERTIA MARKET CHANGES TOURIST AREAS OF CRIMEA IN THE POST-CRISIS PERIOD

H. Labinska

*Ivan Franko National University of Lviv
Doroshenko str., Lviv, 79000, Ukraine*

The changes in the tourism sector in the post-crisis Crimea 2010-2011, based on the available statistical information and their own field observations. Found that despite the exit region of the recession, the tourist area of inertial extremely responsive to market conjuncture. Investments are characterized by unilateral orientation, depression economic development “offset” pricing during the tourist season, the majority of subjects of health are subsidized and low motivation of staff, despite the relatively high cost of the services they provide.

Key words: tourism market, tourism infrastructure.

ИНЕРЦИОННОСТЬ РЫНОЧНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ ТУРИСТИЧЕСКОЙ СФЕРЫ КРЫМА В ПОСТКРИЗИСНОМ ПЕРИОДЕ

Г. Лабинская

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. П.Дорошенка, 41, м. Львов, 79000, Украина*

Проанализированы изменения туристической сферы Крыма в посткризисные 2010-2011 гг. на основании статистики и собственных полевых наблюдений. Установлено, что несмотря на выход региона из рецессии, что подтверждается динамикой валового регионального продукта и другими показателями, туристическая сфера крайне инерционно реагирует на рыночную конъюктуру. Инвестиции характеризуются односторонностью; депрессивность хозяйственного развития “компенсируется” ценовой политикой во время туристического сезона; большинство субъектов сферы охраны здоровья остаются дотационными, а мотивация персонала – низкой, несмотря на весьма высокую стоимость предоставляемых ими услуг.

Ключевые слова: туристическая сфера, туристическая инфраструктура.